

*Autorii mulțumesc
colegei lor, dnei dr. Maria ALEXE,
pentru ultima lecturare a volumului
și pentru sugestiile valoroase.*

INTRODUCERE

În epoca automatizării și în special a digitalizării majorității proceselor care au munca umană în prim plan, se pune din ce în ce mai asiduu întrebarea ce competențe mai sunt necesare omului în măsura în care o parte mai mică sau mai mare a muncii sale poate fi înlocuită de procese care au la bază, de exemplu, inteligența artificială. Același semn de întrebare planează și asupra muncii translatorului (folosit ca termen generic pentru a denumi atât traducătorii – ce lucrează cu texte scrise –, cât și interpreții – care lucrează cu texte orale) și deci asupra competențelor pe care aceștia trebuie să și le însușească pentru a putea avea rezultate bune în munca lor. Sigur că noi putem da un răspuns principial din punctul nostru de vedere din care va reieși faptul că munca translatorului uman nu va putea fi înlocuită în totalitate de nicio inteligență artificială... Dar poate că nu ar fi rău să întrebăm una dintre aceste inteligențe, de exemplu ChatGPT (versiunea octombrie 2025), care este părerea ei asupra acestui subiect. Astfel am avut o scurtă „conversație” pe această temă, pe care o redăm aici în integralitatea ei:

Un dialog despre competențele de traducere

Eu: ChatGPT, crezi că în 2026 vei dispune de aceleași competențe de traducere ca un traducător uman?

ChatGPT: Nu chiar. Pot îndeplini multe sarcini lingvistice, dar competențele mele sunt tehnice, nu umane. Stăpânesc modelele lingvistice și terminologia, dar îmi lipsește capacitatea de a lua decizii în mod conștient, de a înțelege contextele culturale și simțul responsabilității pentru sensul și impactul unui text.

Eu: Și la ce competențe te referi mai exact?

ChatGPT: *Competența de traducere este o interacțiune între mai multe subdomenii: competența lingvistică, competența textuală, competența culturală, competența tehnică, competența de cercetare și competența strategică. Pot imita unele dintre ele – cum ar fi cunoștințele lingvistice și de specialitate sau terminologia de specialitate –, dar nu dispun de experiență interculturală sau de conștiință etică.*

Eu: *Și cum rămâne cu dezvoltarea ta ulterioară? Ai putea dobândi aceste competențe într-o zi?*

ChatGPT: *În cazul traducerilor tehnice și standardizate, poate în următorii cinci până la zece ani. Pentru texte juridice, literare sau complexe din punct de vedere cultural, va dura mult mai mult – probabil zeci de ani. Dar chiar și atunci, aș rămâne dependent de controlul uman, deoarece nu pot evalua independent dacă o traducere este adecvată, creativă sau responsabilă.*

Eu: *Și în cazul interpretării?*

ChatGPT: *În acest caz drumul e și mai lung. Interpretarea necesită spontaneitate, empatie și acțiune situațională. Nu este o activitate pur lingvistică, ci și una socială și emoțională. Chiar și cu progresele tehnice, voi avea nevoie de cel puțin cincisprezece până la douăzeci de ani pentru asta – dar s-ar putea să nu fie niciodată posibil.*

Eu: *Atunci se poate spune că ai competențe parțiale, dar nu și competența de traducere propriu-zisă în sensul global?*

ChatGPT: *Exact. Pot asista, corecta și face sugestii – dar capacitatea de a media între culturi, de a negocia semnificații și de a-și asuma responsabilitatea pentru decizii rămâne o competență umană.*

Eu: *Atunci înțeleg această conversație ca pe un simbol: poate că viitorul traducerii nu constă în înlocuirea omului, ci în colaborarea dintre competența umană și cea artificială.*

ChatGPT: *Sunt de acord. A traduce înseamnă a construi punți – iar unele punți pot fi construite doar împreună.*

Astfel putem concluziona că în viitorul apropiat inteligența artificială nu o va putea înlocui în totalitate pe cea umană, chiar dacă profilul traducătorului se va transforma din ce în ce mai mult într-unul de post-editor, care va avea sarcina să verifice și să adapteze rezultatul produs de inteligența artificială. Dar pentru asta este în continuare necesară însușirea competențelor translatologice pentru a deveni un profesionist în domeniu și a putea obține rezultatele scontate pentru produsul muncii. Acest volum dorește să prezinte competențele unui translator profesionist, fie că e vorba de traducători literari, traducători specializați sau interpreți, care sunt și vor fi în continuare necesare muncii sale, indiferent dacă va lucra singur sau se va baza și pe ajutorul unui instrument digital pentru a-și ușura activitatea.

Pe baza acestei convingeri, volumul de față înfățișează stadiul actual al descrierilor competențelor necesare în diferite domenii. În capitolul introductiv se face în primul rând referire la standardele impuse de grupul PACTE, cele mai importante standarde transversale în domeniu. În capitolul doi se realizează o privire de ansamblu asupra teoriilor din domeniul traducerilor literare și a modelelor de competențe care rezultă din aceste teorii. În capitolul trei atenția se îndreaptă către textele de specialitate și din analiza literaturii de specialitate rezultă o conturare a competențelor parțiale ce se combină în cele generale, competența în domeniul textului de specialitate, competența lingvistică, competența digitală, competența translatologică, competența culturală. Partea a doua a capitolului trei este dedicată particularităților textelor specializate (incluzând anglicismele și utilizarea metaforei în limbajul de specialitate) și propune soluții specifice limbii germane ce pot și adoptate în combinația română germană și vice-versa (compunere, derivarea,